

СІМ'Я, ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

У статті розглянуто і проаналізовано основні теоретичні конструкти вітчизняних і зарубіжних досліджень, які так чи інакше розкривають психологічну структуру сім'ї. Визначено мотиви, які спонукають студентську молодь до сімейного життя. У статті розглядаються актуальні проблеми впливу зовнішніх чинників на створення молодої сім'ї. Розглядаються факторні підходи сім'ї, зазначені негативні аспекти у функціонуванні сучасної сім'ї, комплекс аспектів готовності до шлюбу.

Ключові слова: сім'я, студентський вік, сім'я, зрілість, психологічна підтримка, мотиви, психологічний клімат.

В статье рассмотрено и проанализировано основные теоретические конструкты отечественных и зарубежных исследований, которые раскрывают психологическую структуру семьи. Определены мотивы, которые мотивируют студенческую молодежь к семейной жизни. В статье рассматриваются актуальные проблемы влияния внешних факторов на создание молодой семьи. Рассматриваются факторные подходы семьи, определены негативные аспекты в функционировании современной семьи, комплекс аспектов готовности к браку.

Ключевые слова: семья, студенческий возраст, зрелость, психологическая поддержка, мотивы, психологический климат.

The article discusses and analyzes the main theoretical constructs of domestic and foreign research that somehow reveal the psychological structure of the family determined motives that encourage students to family life. In the article the actual problems of external factors to create a young family. Consider approaches factor family zaznacheninehatyvni aspects of the functioning of a modern family complex aspects of readiness for marriage.

Keywords: family, student age, family, maturity, psychological support, motivation, psychological climate.

Постановка проблеми. Сім'я є об'єктом дослідження багатьох наук: соціології, економіки, права, етнографії, психології, демографії, педагогіки та ін. Кожна з них, відповідно до свого предмета, вивчає специфічні сторони функціонування і розвитку сім'ї: економіка – споживчі аспекти та її участь у виробництві благ; етнографія – особливості укладу життя і побуту сімей з різними етнічними характеристиками; демографія – роль у процесі відтворення населення; педагогіка – її виховні можливості. Інтегрування їх напрацювань дає цілісне уявлення про сім'ю як про соціальне явище, котре поєднує ознаки соціального інституту і малої групи. Вивчає її і психологічна наука. Сьогодні зростання інтересу до соціального інституту сім'ї обумовлено новими соціальними, культурними та економічними змінами в сучасному українському суспільстві. Українське суспільство у своєму соціально-духовному онтогенезі є об'єктивним доказом того, що його розвиток як динамічна форма взаємин між людьми неможливий без інтегративної функції такої історично значущої й суспільно та організаційно нерозщеплюваної

частини, як сім'я, що є продуктом тривалої біологічної та соціально-духовної еволюції, яка постійно реалізує тисячоліттями набуті якості в сучасне повсякденне життя через діяльність особистості в ній-таки, у виробничій сфері, науці, політиці, мистецтві, освіті і культурі.

У родині, що виступає найважливішим інститутом соціалізації сьогодні відбуваються значні зміни, які порушують гармонійність та цінність створення родини молоддю. Необхідність проведення консультативної, просвітницької роботи серед студентів викликана загальною кризою родини та шлюбу як соціального інституту на тлі глобальних соціокультурних змін 21 століття, що зумовило і вибір теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує багато визначень, багато думок щодо того, що тлумачить поняття та визначення сім'я. Досить влучне визначення дав М. Обозов: «сім'я - мала група, члени якої об'єднані шлюбом або родичі, ведуть спільне господарство та несуть взаємну моральну відповідальність» [Корольчук, 2010: с.3]. Віктор Гюго вважав сім'ю кристалом суспільства, а Ф. Адлер називав її суспільством в мініатюрі [Корольчук, 2010: с.3]. Проведений аналіз теоретичних джерел дозволив визначити за такими науковцями як А. Антонов, О. Кронік: «сім'я – це соціальний інститут», «історично створена конкретна система стосунків між подружжям, батьками і дітьми, соціальна необхідність якої обумовлена потребою суспільства в фізичному і духовному відновленні населення» [Корольчук, 2010: с.3].

Проблемою сім'ї займалися багато видатних вчених. Серед сучасних дослідників слід відзначити В. Дружиніна, М. Корольчука, Р. Овчарову, В. Поліщук, Г. Прихожан, С. Седракан. Питанням молоді сім'ї приділяли увагу Т. Алексеєнко, В. Зацепін, Л. Кузьміна та ін. Сім'я як соціальний інститут розглядалася в працях Т. Андрєєвої, С. Голода, Т. Гурко. Вивченням взаємовідносин в прийомних сім'ях займалися О. Белова, Г. Бєвз, І. Пєша, Л. Яременко та ін. Особливу увагу приділили вчені сім'ям, які розлучаються (С. Антонова, Т. Корнєєва, Є. Куличковська, І. Литвиненко, Д. Семеник, В. Целуйко). Неповні сім'ї досліджували Т. Купникова, К. Немировський, Д. Хорсанд. Проблеми, пов'язані з насильством в сім'ї розглядали І. Грабська, О. Літвінова, Н. Максимова та ін. Проблема дистантних сімей знайшла своє відображення в працях Г. Байзєтінової, А. Борисюк, Л. Боярин, М. Бриль, Н. Гордієнко, О. Двіжони, В. Зацепіна, Н. Куб'як, К. Левченко, Л. Мудрик, Ф. Мустаєва, М. Олійник, Д. Пенішкевич, А. Портнової, В. Торохтія, А. Цинцарь. Психологічному супроводу дітей з дистантних сімей присвячено праці Л. Мудрик, Я. Раєвскої. Окремі аспекти ролі у сімейних стосунках розкрито в роботах Т. Алексеєнко, О. Безпалько, Л. Бойко, Н. Гордієнко, В. Сухомлинського, І. Трубавіної, Т. Шульги та ін. Проблемами психології сім'ї, зокрема, дослідженням емоційних зв'язків у сім'ї, рольової структури сім'ї, особливостей міжособистісних стосунків у

сім'ї займалися такі науковці, як-от Т. Андреева, Л. Бучинська, О. Карабанова.

Мета статті – з'ясувати особливості мотивів вступати у шлюб сучасною молоддю, аналітичний огляд найбільш розроблених підходів до проблеми вивчення соціального інституту сім'ї.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку психології стверджує, що в її рамках склалися дві наукові ланки: психологія сім'ї та сімейна психотерапія. Розроблені в них наукові підходи можна класифікувати по-різному. Л. Шнейдер, узагальнюючи матеріали з психології сім'ї, виділяє еволюційний, функціональний, емпіричний, етологічний підходи. У цілому, на наш погляд, Л. Шнейдер вдало виділила наукові підходи до вивчення подружніх і сімейних стосунків. До представників еволюційного підходу в психології сім'ї можемо виділити таких дослідників, як А. Гюгенбюль-Крейг, В. Дружинін, М. Ковалевський, К. Леві-Стросс, Дж.Ф. Мак-Леннан, Л. Штернберг та інші. До функціонального підходу можемо віднести таких вчених, як А. Антонова, К. Витакера, С. Голода, Д. Деліса, А. Елизарова, Дж. Курьянські, В. Сисенко, Д. Шарффа, У. Харлі, А. Харчева, Е. Ейдемільера, В. Юстицкіса. Емпіричний підхід розглядає такі аспекти: структура, комунікації, ролі. Яскраві представники: Ю. Альошина, К. Аронс, Л. Гозман, М. Обозов, В. Торохтій. Іноземні вчені широко досліджують проблематику сім'ї, а саме праці. У психолого-педагогічній літературі існує достатня кількість визначень «сім'ї», які доповнюють один одного. Аналізуючи різні точки зору щодо сутнісного визначення поняття «сім'я», нескладно помітити, що багато дослідників акцентують свою увагу в основному на наступних характеристиках: сім'я – це мала соціальна група, об'єднана житлом, загальним бюджетом і родинними зв'язками.

Однак, цих показників не достатньо для повного розкриття змісту поняття, оскільки навіть при наявності цих складових, сім'я як така може й не бути. В. Целуйко стверджує, що сім'я – соціальна система, що має риси соціального інституту й малої соціальної групи. Крім того, сім'я має свої особливості: довічна приналежність до сімейної групи (сім'ю не обирають, в ній народжуються); максимально гетерогенний склад групи (вікові, статеві, особистісні, соціальні, професійні та інші відмінності членів сім'ї); максимальний рівень неофіційності контактів у сім'ї; підвищена емоційна важливість сімейних подій. «Сучасна сім'я, – відзначає Т. Астафьева, – це мала соціальна група, що об'єднує батьків і дітей декількох поколінь, і головне, щоб вони почували себе членами єдиного організму, щоб між ними існували постійні й міцні матеріальні та духовні зв'язки. Усі члени сім'ї повинні розподіляти загальні життєві настанови і принципи, відчувати причетність один до одного, відповідальності за долю кожного, хто входить у сім'ю, бути готовими до взаємодопомоги». Л. Столяренко подає визначення поняття «сім'я»: «Сім'я – це соціальна група людей, призначена для оптимального задоволення потреб у самозбереженні й

самоствердженні, самоповазі кожного її члена» . Однак, від інших малих соціальних груп сім'ю, як зазначає В. Целуйко, відрізняють деякі ознаки: шлюбні і родинні зв'язки між її членами; спільність побуту, особливе морально-психологічне, емоційно-естетичне і правове відношення. За визначенням В. Століна, сім'я – це «відкрита система, яка піддається зовнішнім впливам».

Представимо визначення сім'ї сучасними науковцями А. Волковою, Т. Трапезніковою. Сім'я – мала група, члени якої об'єднані шлюбом, або родичі, що ведуть спільне господарство та несуть взаємну моральну відповідальність. У порівнянні з попередніми дослідниками А. Антонов, Є. Кронік та інші вважають, що сім'я – це соціальний інститут, «історично створена конкретна система стосунків між подружжям, батьками і дітьми, соціальна необхідність якої обумовлена потребою суспільства в фізичному і духовному відновленні населення». На думку Г. Кірпатріка, сім'я, як соціальний інститут, «протягом всієї історії регулює відношення статей, відтворення, виховання дітей, взаємозв'язок віку, статті і родинності» . Цим пояснюється підвищення інтересу до визначення життєдіяльності сім'ї, а також модернізації її соціального потенціалу, оскільки сім'ї – це живі, динамічні суб'єкти, що постійно розвиваються, члени яких об'єднані на різних рівнях буття, передусім на рівні почуттів. Значно впливають на них швидкі глобальні трансформації в суспільстві, зокрема у сфері економіки, технології, гендерної рівності. Водночас сім'ї є не просто об'єктами, що підлягають змінам під зовнішнім впливом, вони є ініціаторами та «рушіями» змін на користь всіх їхніх членів. Сім'я надзвичайно чутливо реагує на будь-які зміни, що відбуваються у суспільстві. За час свого існування вона змінювала свої форми, функції, але завжди пов'язувала суспільство з людиною, брала активну участь у формуванні нових соціальних відносин, нового укладу життя. А суспільство, держава своєю політикою стримували її розвиток або сприяли йому. Цікавим, з нашої точки зору, є підхід С. Голода. Поняття «сім'я» призначено для характеристики складної системи взаємин подружжя, їхніх дітей, інших родичів. Однак життя вносить деякі корективи в таке розуміння родини. Зокрема, розвивається «гостьовий» (регулярно-розділений) шлюб, що припускає роздільне проживання подружжя протягом досить тривалого проміжку часу. Багато фахівців використовують визначення сім'ї. М. Корольчук стверджує, що сім'я – вид соціальної спільності, важлива форма організації особистого побуту. Сім'я заснована на подружньому союзі та родинних зв'язках, тобто на багатосторонніх стосунках між жінкою та чоловіком, родичами та дітьми, братами та сестрами та іншими родичами, що спільно живуть і спільно ведуть домашнє господарство Сім'я – категорія історична та соціальна, її типи, форми та функції обумовлені характером чинних виробничих відносин, а також рівнем культурного розвитку людського суспільства загалом і етносів зокрема.

Треба зазначити, що сім'я, як мала група, має певні особливості: жорсткі нормативні установки сімейних стосунків, чітко окреслену гетерогенність складу сім'ї за статтю, віком, що зумовлює різні потреби; чітко визначену поліфункціональність сім'ї, що часто пов'язано з великою кількістю сімейних ролей, численними аспектами сімейного життя, які мають суперечливий характер; чітко окреслену емоційність сімейних стосунків.

Будь-яка сім'я створюється з метою задоволення важливих для її членів потреб, які у міру розвитку родинних стосунків доповнюються загально-родинними, груповими і суспільними. Відображення системи взаємодії особистості та сім'ї, сім'ї і суспільства, тих сфер життєдіяльності, які пов'язані із задоволенням певних потреб її членів, називається функцією сім'ї. Сім'я органічно пов'язана з суспільством, і тому ряд функцій безпосередньо породжується вимогами суспільства. З іншого боку сім'я – це сфера міжособистісних стосунків, де діють свої закони і свої функції. У зв'язку з цим, функції сім'ї можна розглядати як соціальні (по відношенню до суспільства), так і індивідуальні (по відношенню до особи). Функції сім'ї тісно пов'язані з потребами суспільства в інституті сім'ї і з потребами особи за приналежності до родинної групи. Крім того, функції сім'ї глибоко історичні, тісно пов'язані з соціально-економічними умовами життєдіяльності суспільства, тому з часом змінюється характер родинних функцій і їх ієрархія. Зазначимо основні ознаки сім'ї: шлюбні зв'язки, зв'язки спорідненості, спільний побут, спільний сімейний бюджет. Розширена (або складна) сім'я – сімейна група, що складається більше як з двох поколінь родичів, які проживають в одному будинку (квартирі) або дуже близько один від одного. Повна сім'я – сім'я, в якій є обидва члени подружжя. Неповна сім'я – сім'я, в якій тільки один із батьків (чоловік або жінка) виховує дітей. Нуклеарна (або проста) – сімейна група, що складається з матері, батька (або когось одного з них) та дітей на їх утриманні. Це найбільш поширена у світі сім'я. Отже, тип сім'ї визначається станом родинних зв'язків. Треба констатувати, проаналізувавши літературу, що сім'я – соціальна система, яка має риси соціального інституту і малої соціальної групи, первинної і основної клітини суспільства. Як соціальний інститут, сім'я характеризується сукупністю соціальних норм, санкцій і зразків поведінки, які регламентують взаємні стосунки між подружжям, батьками, дітьми та іншими родичами.

У своїй роботі ми спиралися на визначення сім'ї, запропоноване А. Харчевим: «Сім'я – це історично конкретна система взаємин подружжя, між батьками й дітьми, це мала соціальна група, члени якої зв'язані шлюбними або батьківськими відносинами, спільністю побуту й взаємною моральною відповідальністю, соціальна необхідність якої обумовлена потребою суспільства у фізичному й духовному відтворенні населення». А. Харчев вважав сім'ю головною формою соціальної суспільності у сфері

побуту, «першоелементом побуту», включаючи в неї не тільки економічні, але й етичні відносини. З його точки зору, сім'я може досліджуватися як соціальний інститут, як мала соціальна група.

Теоретичний аналіз заявленої проблеми дозволив виділити основні напрямки та підходи у вивченні соціального інституту сім'ї. Загалом у вивченні сім'ї сформувалися й утвердилися електичний, проблемний та факторний підходи:

– електичний підхід. Значна увага приділяється характеру інформації про сім'ю та послідовності її отримання;

– проблемний підхід. Основу його формують дослідження конкретних проблем – функціонування, типових «слабких місць» сім'ї тощо;

– факторний підхід. До факторних моделей сім'ї належать діагностичні схеми, загальні параметри яких виявляють шляхом факторного аналізу – методу математичної статистики, що дає змогу виявити характеристики, які максимально вичерпно інформують про об'єкт [Седих, 2015: с.10-11].

Родина є складним соціальним утворенням. Ми будемо розглядати сім'ю, як соціально-психологічний феномен. У перспективі, за різними прогнозами, поширеними стануть такі варіанти шлюбу: гостьовий, ситуативний, дружній, комунальний. Далі надамо детальну характеристику таких варіантів шлюбу:

– гостьовий шлюб – родина, у якій пара зареєстрована, але живуть окремо. Час від часу зустрічаються, вечеряють у кафе, проводять ніч чи відпустку. Зрідка мешкають разом, але не ведуть спільного господарства;

– дружній шлюб – сім'я, в якій чоловік і дружина живуть під одним дахом, але вільно заводять стосунки на стороні. При цьому обговорюють їх із другою половиною;

– комунальний шлюб – сім'я, в якій по кілька чоловіків і жінок. Пов'язані не тільки спільним сексом, а й господарством та товарицькими взаєминами;

– ситуативний шлюб – шлюб, обмежений певними умовами, наприклад, часто укладається на певний термін. Після закінчення цього терміну, подружжя ще раз зважає плюси і мінуси спільного життя і вибирає: розлучитися чи пожити ще якийсь час разом [Седих, 2015: с.24-25].

З огляду на зазначену проблему особливої уваги заслуговують мотиви, які спонукають молоду людину одружуватись. Вважаємо за потрібне зазначити класифікацію мотивів, яку запропонував А. Добрович:

1) взаємне акторство, коли молоді люди грають романтичні ролі;

2) спільність інтересів, коли збіг інтересів, загальне захоплення сприймають за спорідненість душ;

- 3) уражене самолюбство;
- 4) пастка неповноцінності;
- 5) інтимний успіх;
- 6) взаємна легко доступність;
- 7) жалість, яка виражена у варіантах провини, обов'язку, сприймається як «власна доблесть» і дозволяє грати на сцені життя вельми благородну роль;
- 8) порядність, коли шлюб стимулюється думкою найближчого оточення і відповідальність перед ним;
- 9) вигода, коли людина знаходить за допомогою такого союзу притулок, фінансове і матеріальне благополуччя;
- 10) помста, коли вибір партнера і вступ у шлюб здійснюють «на зло кривднику»;
- 11) страх залишитися самотнім, коли шлюбний союз розглядають, як порятунок від своїх проблем, себе, страху, майбутнього життя [Корольчук, 2010: с. 118-119].

На таких навчальних дисциплінах, як «Основи консультування», «Практикум з соціальної роботи», «Соціальна психологія», «Конфліктологія» впроваджуються теми сім'ї, як соціально-психологічного феномена, проблеми стабільності шлюбу. Акцентується увага студентів на тому, що важливою умовою становлення психологічно здорової сім'ї, зміцнення її стабільності є формування готовності особистості до шлюбу і сімейного життя, у якій виокремлюються чотири компоненти:

- 1) фізична і фізіологічна зрілість майбутнього подружжя;
- 2) соціальна готовність, яка означає що майбутні шлюбні партнери є рівноправними членами суспільства;
- 3) етико-психологічна готовність, що передбачає сформованість адекватних шлюбно-сімейних стосунків, уявлень майбутнього подружжя про шлюб і сім'ю;
- 4) сексуальна готовність, орієнтація на спільність сексуально-еротичних переживань з коханим партнером іншої статі. [Бондарчук, 2001: с.28].

За даними опитування студентів, близько 30% юнаків і 45% дівчат підтримують думку, що молодому подружжю не потрібна допомога старших у розв'язанні питань спілкування молоді сім'ї. За даними опитування 20% юнаків серед мотивів, що можуть спонукати взяти їх шлюб указали вагітність, 40% юнаків виділили взаємне кохання, 40% юнаків указали свою матеріальну спроможність забезпечення майбутньої родини. За даними опитування серед дівчат 30% дівчат одним із мотивів створення сім'ї вважають свій репродуктивний вік та спроможність народити здорову дитину, 40% дівчат виділили професійну кар'єру та можливість забезпечити себе самостійно, 10% дівчат вважають що мотивом створення сім'ї є соціальна необхідність, тому що сім'ю потрібно

створити, так традиційно склалося, зареєструвати шлюб, 20% схильні думки, що шлюб можна і не реєструвати офіційно.

І. Адмиральська розглядала проблему відношення подружжя до себе та один до одного та задоволеність шлюбом. На її думку, подружня пара є базовою структурною одиницею сучасного суспільства. Гармонійні відносини та висока задоволеність шлюбом – це залог стабільності подружнього союзу, онтологічна константа його існування. Автор поставив перед собою питання: як щасливе подружжя сприймає себе та свого партнера, існують відмінності взаємо сприйняття в парах, задоволених та незадоволених шлюбом? [*Адмиральская, 2008: с.5*]. Сім'я як мала група на протязі багатьох років була об'єктом дослідження в соціальній та загальній психології. (Г. Андрєєва, В. Дружинін, А. Петровський, В. Столін, А. Черніков та інші). Уявлення про сім'ю як цілісну систему лежить в основі вивчення згуртованості родини (М. Боуєн, К. Витакер, А. Варга та інші) Дослідники відмічають, що в умовах соціальної нестабільності більшість людей відчувають гостру потребу в приналежності до більш стійких спільностей, серед яких перше місце займає родина [*Обухова, 2008: с.25*]. Треба зазначити, що сім'я розвивається та змінюється разом з суспільством, залишаючись найбільш стійким та консервативним його елементом в теперішній час зміни соціокультурних умов різко усугубляють протиріччя між сімейними відносинами, які нерідко зазначаються як «ціннісна криза сім'ї». Погляди на родину як на соціокультурний феномен та основний соціальний фактор суспільства відображаються в працях (Платон, Арістотель, Бекон, Гоббс, Кант, Маркс, Енгельс). Такий підхід інтерпретується і в сучасних соціологічних дослідженнях, наприклад, в працях Л. Савинова, М. Мацковського, С. Голода, А. Вишневського, А. Харчева та ін.) [*Обухова, 2008: с.81*]. В. Левкович, А. Шмелев в праці «Гострі кути сімейного кола» відмічають, що дитина засвоює в родині саме той стиль спілкування, який існує між дорослими [*Психология семи..., 2002: с.41*].

Проводячи теоретичне дослідження на даний момент можна визначити негативні аспекти у функціонуванні сучасної сім'ї:

- в більшості випадків характерний низький освітній рівень;
- низька психолого-педагогічна культура спілкування;
- конфліктність;
- наявність хворих на алкоголізм батьків та ін.

Зазначені особливості негативно впливають як на психологічний клімат у сім'ї, так і на процес становлення підростаючої в ній особистості. Умови розвитку суспільства формуючи особистість на певному етапі призводять до виникнення відмінностей у системі цінностей, поглядів на життя, переконань, формування іншого стилю життя та молоді. Саме відмінність у системі цінностей у представників окремих поколінь і зумовлює виникнення конфліктів між ними. Ми проаналізували, що на

становлення та створення інституту сім'ї сучасної молоді впливають такі фактори:

- матеріальне становище;
- погляди на подружню пару та ціннісні орієнтації батьків;
- концепція виховання;
- психологічна культура;
- особиста мотивація;
- професійне становлення;
- досвід родинного спілкування;

В даний час ми можемо впевнитись в тому, що створення семінарів, тренінгів може допомогти сучасному студенту у самовизначенні та створенні власної щасливої родини. Отже, на сьогодні перед соціальною психологією постала потреба ретельного теоретично-прикладного розгляду проблеми психологічного супроводу сучасної студентської молоді стосовно сімейного життя. Існує багато визначень, багато думок щодо терміну «готовність до шлюбу». Досить влучне визначення дає Л. Шнейдер «готовність до шлюбу» – інтегральна категорія, яка включає цілий комплекс аспектів:

1) Формування певного морального комплексу – готовність особистості прийняти на себе нову систему обов'язків по відношенню до свого шлюбного партнера, майбутнім дітям.

2) Підготовленість до міжособистісного спілкування та партнерства. Сім'я являється малою групою, для нормального її функціонування вимагається поєднання ритму життя подружжя.

3) Наявність рис, пов'язаних з проникненням у внутрішній світ людини, - емпатійний комплекс.

4) Висока естетична культура почуттів та поведінки особистості.

5) Вміння вирішувати конфлікти конструктивним шляхом, здібність до саморегуляції особистісної психіки та поведінки [Шнайдер, 2000: с.307].

Роль сім'ї в суспільстві незрівняна за своєю силою ні з якими іншими соціальними інститутами, так як саме в сім'ї виховується особистість, будується модель майбутньої власної родини, закладається перший базовий фундамент цінностей та виховання людини, створюється атмосфера довіри і психологічного комфорту. Проведений аналіз теоретичних джерел дозволив визначити, що сім'я найперший інститут соціалізації індивіда. Сучасність висуває досить високі вимоги як до сім'ї, як соціального інституту, так і до молоді людини, яка збирається створювати сім'ю.

Зауважимо, що сучасна молодь має занепад духовних цінностей сім'ї. Психолого-педагогічна культура молоді підвищується завдяки лекторіям, зборам, індивідуальним бесідам. Тема такого спілкування може бути присвячена наступним питанням: роль сім'ї у вихованні дітей,

психолого-педагогічні основи виховання, труднощі та помилки сімейного виховання, шляхи їх подолання, власна модель майбутньої щасливої родини та інші. Особлива увага на заняттях, які проводяться для студентів приділяється питанням зміцнення сім'ї та створення доцільних сімейних стосунків, методиці виховання дітей в сім'ї та поширенню передового досвіду сімейного та суспільного виховання. Для того, щоб духовні цінності визначили поведінку студента в будь-яких ситуаціях, вони мають стати його власними нормами. Саме сім'я і університет, в якому навчається молода людина, можуть сприяти активному засвоєнню цих цінностей. Для викладача та батьків надзвичайно важливим є надання відповідного морального зразка і створення умов, які б сприяли його засвоєнню. Опишемо методичний прийом, який можна порадити батькам та викладачам для виховання духовних цінностей. Саме духовні цінності, як ми вважаємо є основою для створення майбутньої зразкової родини для суспільства. Це – досить простий і в той же час ефективний метод переконання – етичні бесіди. Мета їх – конкретизувати етичні знання студентів і формування вмінь керуватися цими знаннями в житті.

У методичній науці існує відповідний підхід до розробки і проведення етичних бесід. Його суть полягає в тому, що кожна бесіда має включати наступні етапи:

- 1) вивчення наявних у студентів моральних уявлень та понять цієї теми;
- 2) аналіз спеціально дібраних прикладів, що відображають суттєві ознаки духовних цінностей;
- 3) виокремлення зразків духовної поведінки із навколишньої дійсності, художніх творів, преси, кінофільмів тощо;
- 4) узагальнення, висновки, правила, що стосуються духовних цінностей;
- 5) подолання неправильних уявлень з метою формування необхідних етичних знань.

У подальшій роботі важливо аналізувати та впроваджувати психологічні умови формування психологічної компетентності молоді. У запропонованому матеріалі ми акцентували увагу на мотивах, які керують сучасною молоддю при створенні власної сім'ї, простежили види шлюбів та їх характеристики. На сьогодні в суспільстві постала особливо гостра потреба у формування психологічної культури, підтримки молоді сім'ї, для подальшого її гармонійного розвитку. Завершимо дану статтю словами С. Рубінштейна: «Життя – це процес, у якому об'єктивно бере участь сама людина. Основний критерій її ставлення до життя – побудова у собі та в інших нових, усе більш досконалих, внутрішніх, а не лише зовнішніх форм суспільного життя і людських стосунків»

ЛІТЕРАТУРА

- Адмиральская, 2008* – Адмиральская И.С. Отношение супругов к себе и друг другу и удовлетворенность браком // Психологическая наука и образование. - №4, 2008.
- Бондарчук, 2001* – Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: курс лекцій / О.І. Бондарчук. – К. : МАУП, 2001. – 96с.
- Корольчук, 2010* – Корольчук М.С. Психологія сімейних взаємин : навч. посіб. / М.С. Корольчук. – К. : Ніка-центр, 2010 – 296 с.
- Обухова, 2008* – Обухова Л.Ф. Ритуалы как психологическое средство формирования сплоченности семьи.// Психологическая наука и образование. - №4, 2008.
- Психология семьи..., 2002* – Психология семи : сборник статей. Т.П. Гаврилова. – М : ООО «Вопросы психологии», 2002. – 165с.
- Седих, 2015* – Седих К.В. Психологія сім'ї : навч. посіб. / К.В. Седих. –К. : ВЦ «Академія», 2015. – 192с. – (Серія «Альма-матер»).
- Ткачишина, 2009* – Ткачишина О.Р. Актуальні проблеми стосунків поколінь та причини їх виникнення у сучасній сім'ї // Практична психологія та соціальна робота. – №7, 2009.
- Шевцова, 2004* – Шевцова С.В. Психологія сім'ї як предмет научного аналізу // Інновації в освіті. - №4, 2004.
- Шнейдер, 2000* – Шнейдер Л.В. Психология семейных отношений. Курс лекций. – М. : Апрель-Пресс, Изд-во ЭКСМО-пресс, 2000. – 512с. (Серия «Кафедра психологии»).

REFERENCES

- Admy`ral'skaya, 2008* – Admy`ral'skaya Y`.S. Otnosheny`e suprugov k sebe y` drug drugu y` udovletvorennost` brakom // Psy`xology` cheskaya nauka y` obrazovany`e. – #4, 2008.
- Bondarchuk, 2001* – Bondarchuk O.I. Psy`xologiya sim'yi: kurs lekcij / O.I. Bondarchuk. – K. : MAUP, 2001. – 96s.
- Korol`chuk, 2010* – Korol`chuk M.S. Psy`xologiya simejny`x vzayemy`n : navch. posib. / M.S. Korol`chuk. – K. : Nika-centr, 2010 – 296 s.
- Obuxova, 2008* – Obuxova L.F. Ry`tualy kak psy`xology`cheskoe sredstvo formy`rovany`ya splochnosty` sem`y` // Psy`xology` cheskaya nauka y` obrazovany`e. – #4, 2008.
- Psy`xology`ya sem`y`..., 2002* – Psy`xology`ya semy` : sborny`k stattej. T.P. Gavry`lova. – M : ООО «Voprosy psy`xology`y`», 2002. – 165s.
- Sedy`x, 2015* – Sedy`x K.V. Psy`xologiya sim'yi : navch. posib. / K.V. Sedy`x. –K. : VCz «Akademiya», 2015. – 192s. – (Seriya «Al`ma-mater»).
- Tkachy`shy`na, 2009* – Tkachy`shy`na O.R. Aktual`ni problemy` stosunkiv pokolin` ta pry`chy`ny` yix vy`ny`knennya u suchasnij sim'yi // Prakty`chna psy`xologiya ta social`na robota. – #7, 2009.
- Shevczova, 2004* – Shevczova S.V. Psy`xology`ya sem`y` kak predmet nauchnogo analy`za // Y`nnovacy`y` v obrazovany`y`. - #4, 2004.
- Shnejder, 2000* – Shnejder L.B. Psy`xology`ya semejny`x otnosheny`j. Kurs lekcy`j. – M. : Aprel`-Press, Y`zd-vo ЭКСМО-press, 2000. - 512s. (Sery`ya «Kafedra psy`xology`y`»).